

ศึกษาประเพณีงานศพของชาวไทยพุทธท้องถิ่น

อำเภอสังขละบุรี จังหวัดสงขลา

STUDY THE FUNERAL CEREMONY OF THAI BUDDHIST IN THE LOCAL IN SATHINGPHRA DISTRICT, SONGKHLA PROVINCE

พระครูโกศลธรรมาภิกขุ

เลขานุการเจ้าคณะจังหวัดสงขลา วัดโคกเปี้ยว จังหวัดสงขลา

พระครูอภิชาติปัญญาภรณ์

เจ้าคณะตำบลวัดจันทร์ เจ้าอาวาสวัดบ่อประตู่ อำเภอสังขละบุรี จังหวัดสงขลา

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่องครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ คือ 1. เพื่อศึกษาประเพณีงานศพของชาวไทยพุทธท้องถิ่น อำเภอสังขละบุรี จังหวัดสงขลา 2. เพื่อศึกษาปณิธานธรรมที่ปรากฏในประเพณีงานศพของชาวไทยพุทธท้องถิ่นอำเภอสังขละบุรี จังหวัดสงขลา 3. เพื่อวิเคราะห์พัฒนาการเปลี่ยนแปลงของประเพณีงานศพชาวไทยพุทธท้องถิ่น อำเภอสังขละบุรี จังหวัดสงขลา การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพโดยการวิจัยเอกสารและการสัมภาษณ์ นำเสนอข้อมูลในรูปแบบการเขียนพรรณนาพร้อมเสนอแนวคิดของผู้วิจัยโดยมุ่งตอบวัตถุประสงค์และปัญหาที่ต้องการทราบ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์

ผลการวิจัยพบว่า

1. พิธีการจัดงานศพของประชาชนชาวไทยพุทธท้องถิ่น อำเภอสังขละบุรี ได้มีการเปลี่ยนแปลงจากอดีตมาสู่ยุคปัจจุบันที่มีความเจริญของสังคมและค่านิยมของเจ้าภาพเองที่ได้เปลี่ยนไปเพื่อให้การจัดงานศพได้มีความสะดวกและรวดเร็วของงาน ทำให้คนในท้องถิ่นบางส่วนลืมนิถีกรรมเก่าแก่ที่โบราณได้ยึดถือปฏิบัติมา แต่ก็เป็นการประยุกต์งานให้เข้ากับยุคและค่านิยมที่เปลี่ยนไปโดยยังยึดหลักการเอาไว้อย่างบางส่วนเพื่อไม่ให้สูญหายไปทั้งหมดในปัจจุบันนี้

2. ประเพณีธรรมที่ปรากฏในประเพณีงานศพของชาวไทยพุทธท้องถิ่น อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา พบว่า เป็นประเพณีธรรมที่เกิดจากการปฏิบัติเกี่ยวกับการตายและประเพณีที่เกี่ยวกับการจัดพิธีกรรมงานศพ ซึ่งแต่ละขั้นตอนของการประกอบพิธีกรรมเกี่ยวกับผู้ตายล้วนแต่แฝงไปด้วยประเพณีธรรมทั้งสิ้นสามารถสรุปเกี่ยวกับประเพณีธรรมดังนี้ 1. ประเพณีธรรมเกี่ยวกับการอาบน้ำศพ 2. ประเพณีธรรมเกี่ยวกับรดน้ำศพ 3. ประเพณีธรรมเกี่ยวกับการหิวนศพ 4. ประเพณีธรรมเกี่ยวกับการเบิกโลง 5. ประเพณีธรรมเกี่ยวกับการนุ่งผ้าและสวมเสื้อให้ศพ 6. ประเพณีธรรมเกี่ยวกับการใส่เงินในปากศพ 7. ประเพณีธรรมเกี่ยวกับการมัดศพ (มัดตราสัง) 8. ประเพณีธรรมเกี่ยวกับโลงแตก 9. ประเพณีธรรมเกี่ยวกับการทำโลงศพ 10. ประเพณีธรรมเกี่ยวกับตามไฟปลายเท้าศพ

3. วิเคราะห์พัฒนาการประเพณีงานศพของชาวไทยพุทธท้องถิ่น อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลาปัจจัยที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงการจัดพิธีกรรมงานศพ วิเคราะห์แล้ว พบว่ามีสาเหตุมาจากการที่คนในชุมชนเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตัวมากขึ้น วิถีชีวิตที่เปลี่ยนแปลงไปทำให้เกิดค่านิยมแบบใหม่ที่คำนึงถึงความสะดวกสบายมากกว่าความสามัคคี ส่วนในระดับชุมชนก็มีระบบการรวมกลุ่มเพื่อการจัดสรรผลประโยชน์จากการตายทำให้เกิดเงินทุนหมุนเวียนประกอบกับระบบการศึกษาที่เจริญขึ้นของพระสงฆ์รวมทั้งบทบาทของผู้นำชุมชนอันมีปัจจัยทางการเมืองเป็นเบื้องหลัง และค่านิยมของเจ้าภาพงานศพที่ต้องการความทัดเทียมกับผู้อื่น จึงส่งผลต่อความเปลี่ยนแปลงที่หลากหลายตามประสบการณ์ที่ได้รับมาของผู้ที่ขึ้นหน้าที่ชี้นำชุมชน นอกจากนี้ยังมีปัจจัยภายนอกที่เกิดจากการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมต่างท้องถิ่น และด้วยกระแสของโลกทุนนิยมที่ทำให้เกิดระบบเศรษฐกิจแบบตัวแทน ล้วนแต่เป็นสาเหตุทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลงการจัดพิธีศพในชาวไทยท้องถิ่น อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลาทั้งสิ้น

คำสำคัญ : ประเพณีงานศพ, ชาวไทยพุทธท้องถิ่น

ABSTRACT

The objective of this research were as follow 1. To study the funeral ceremony of Thai Buddhist in the local in Sathingphra district, Songkhla province. 2. To study the Dhamma puzzle which are appeared in the funeral ceremony of Thai Buddhist in the local in Sathingphra district, Songkhla province. 3. To analyses

the evaluation of the funeral ceremony of local Thai people in Sathingphra district, Songkhla province. This research is documentary research and qualitative research and to present the analyses data by descriptive

The findings were as follows.

1. The funeral ceremony of Thai Buddhist in the local in Sathingphra district, Songkhla province. It was changed from the past up to the present time with modernization of social and valuable of the past which changed because of accommodity in funeral ceremony furthermore there was some change that is in the past they arranged at their houses, so that the Thai Buddhist in the local forgot the original ceremony which had belived for long time but lots of things had applied accordance with age and value and there was just something still remaining upto the present time.

2. The Dhamma puzzle which are appeared in funeral ceremony of Thai Buddhist in the the local in Sathingphra district, Songkhla province found that those are occurred from funeral ceremony performance and each step of funeral ceremony all have a Dhamma puzzle which can be summarized as follows 1. The Dhamma puzzle on corpse bathing 2. The Dhamma puzzle on corpse draping 3. The Dhamma puzzle on corpse combing 4. The Dhamma puzzle on corpse collin opening 5. The Dhamma puzzle on corpse dressing 6. The Dhamma puzzle on putting money in corpse's mouth 7. The Dhamma puzzle on corpse binding (Madtrasang) 8. The Dhamma puzzle on corpse worshipping 9. The Dhamma puzzle on collin making 10. The Dhamma puzzle on lighting

3. The evaluation of funeral ceremony of Thai Buddhist in the local in Sathingphra district, Songkhla province found that the factors which had changed the funeral ceremony that because of the people in community aimed at more selfishness, the changing of way of life as a result, they try to find out the way for accommodity and symbiosis and in the community level taking place of

interest from funeral ceremony as a result the money cycle had occurred, and because of modern educational system of monk and the role of community leaders which are under politics' factor and value of the host which like to be equal with others as a result, varieties of changing according to their experiences of the community leaders, on the one hand, there was some changing from others local cultures and the floating of capitalism in global age the economical agency taking place that is the cause of changing of funeral ceremony of Thai Buddhist in the local in Sathingphra district, Songkhla province as well.

Keywords: funeral ceremony, Thai Buddhist in the local, Sathingphra district, Songkhla province.

บทนำ

การตายเป็นสิ่งที่ทุกคนไม่ปรารถนาแต่เป็นสิ่งที่ทุกคนหนีไม่พ้นทุกคนเกิดมาแล้วย่อมดับสูญไปตามสภาพเป็นธรรมดาร่างที่ตายไปแล้วเรียกว่าศพสังคมแต่ละเชื้อชาติปฏิบัติต่อซากศพแตกต่างกันไปตามวัฒนธรรมของตนชาวมุสลิมต้องจัดการศพให้เสร็จสิ้นจนถึงขั้นฝังภายใน 24 ชั่วโมงสังคมตะวันตกหรือชาวจีนนิยมแต่งศพให้ดูสวยงามตาแล้วฝังหรือบรรจุสุสานหรือเผาตามแต่เจ้าของศพเห็นเหมาะสมส่วนสังคมไทยส่วนมากมีการเผาศพโดยปฏิบัติแตกต่างกันออกไปแต่ละภูมิภาคของประเทศหรือตามความต้องการของคนตายของญาติการอุทิศศพให้เป็นวิทยาทานแก่โรงพยาบาลเพื่อมีประโยชน์ทางการศึกษาของนักศึกษาแพทย์เป็นต้น (นิตยา บุญสิงห์, 2546)

พิธีกรรมเกี่ยวกับงานศพเมื่อผู้ใดผู้หนึ่งป่วยหนักกำลังจะสิ้นใจบุตรธิดาหรือญาติผู้ใหญ่จะจัดดอกไม้ธูปเทียนบรรจุกรวยใบตองให้ผู้ป่วยหนักถือประนมมือไว้บางท่านก็รับนิมนต์พระสงฆ์มาสวดหรือนำพระพุทธรูปมาตั้งไว้ใกล้ๆ เพื่อให้ผู้ป่วยหนักระลึกถึงคุณพระรัตนตรัยจะได้ตายอย่างสงบการอาบน้ำศพ เป็นการชำระล้างศพให้สะอาดลูกหลานของผู้ตายมักจะทำกันเองถ้าเป็นการตายโหง เช่น แม่ตัวตายประสบอุบัติเหตุก็ไม่มีกรอาบน้ำศพการแต่งตัวศพเริ่มตั้งแต่หิวผมศพซึ่งต้องหิวไม่ให้เหมือนคนธรรมดาที่ปฏิบัติกันมามากไม่เหมือนกันต้องหิว 3 หนเท่านั้นบ้าง ก็ว่าต้องหิวผมกลับไปข้างหน้าซีกหนึ่งหิวไปข้างหลังอีกซีกหนึ่งเมื่อหิวเสร็จก็หัก

หวีเป็น 2 หรือ 3 ท่อนทิ้งไปส่วนการนุ่งผ้านั้นใช้ผ้าขาวนุ่งเอาชายพกไว้ข้างหลังแล้วสวมเสื้อทับเอาทางด้านที่มีกระดูกไว้ข้างหลังในปัจจุบันหลังจากที่อาบน้ำและชำระศพจนสะอาดแล้วก็แต่งตัวนุ่งผ้าและสวมเสื้ออย่างปกติแล้วนำศพไปวางบนเตียงทอดแขนยื่นออกมาสำหรับให้ผู้มาอาบน้ำหยอดน้ำลงที่มือขวาของศพด้วยน้ำหอมหลังจากนั้นก็มีการนำเงินเหรียญใส่ปากศพหรือใส่ทองคำก็ได้ด้วยมีความเชื่อว่าผู้ตายจะได้เอาทรัพย์ติดตัวไปใช้เพื่อเป็นค่าจ้างหรือรางวัลสัปเหร่อ (ดนัย ไชยโยธา, 2538)

ความตายเป็นช่วงสุดท้ายของชีวิตที่ทุกคนกลัวและหาคำตอบว่าเหตุใดจึงต้องตายและตายแล้วไปไหนมนุษย์จึงพยายามสร้างความเชื่อเกี่ยวกับการตายหลายประการเพื่อช่วยขจัดความกลัวนั้นแยกออกได้เป็น 3 ประการ 1) สาเหตุของการป่วยไข้หรือภัยที่นำไปสู่ความตาย 2) ส่วนประกอบของการมีชีวิตและความแตกต่างที่เกิดขึ้น 3) การจัดงานศพให้แก่คนตาย (ประชิด สกฤษณ์พัฒน์, 2548)

การตายของชาวไทยทั่วไปแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ ตายดีและตายไม่ดี ลักษณะที่เรียกว่าตายดีนั้น ผู้ตายต้องเป็นผู้สูงอายุตายด้วยโรคชราหรือเจ็บป่วยเพียงเล็กน้อย และต้องตายภายในบ้านของตนเอง หากตายนอกบ้านชาวบ้านไทยห้ามนำศพเข้าบ้านทำให้จัดงานศพที่บ้านไม่ได้ ดังนั้นที่เวลาชาวไทยไม่สบายแล้วต้องไปรับการรักษาที่โรงพยาบาลแม้โรคไม่หายก็ต้องพยายามนำกลับมาตายที่บ้านให้ได้แต่สำหรับชาวไทยอำเภอสทิงพระ ก็ได้มีการถือในพิธีกรรมเนื่องในงานศพทั้งสองประเภทอย่างเคร่งครัดตามที่บรรพบุรุษได้ทำมาเมื่อคนในบ้านตายดี ครอบครัวของผู้ตายก็จะบอกญาติพี่น้องเพื่อนบ้านมาช่วยงานศพ ความสำคัญของงานศพจังหวัดสงขลาทำตามจารีตประเพณีชาวไทยพุทธเมื่อมีคนตายขึ้นระลึถึงบุญคุณบุญการผู้มีพระคุณเชิดชูเกียรติผู้ที่ล่วงลับไปแล้วการอนุรักษ์พิธีกรรมการจัดงานศพชาวไทยเพื่อให้ลูกหลานไม่มีการสืบทอดวัฒนธรรมพิธีการจัดงานศพส่วนเครือข่ายซึ่งมีความจำเป็นต่อการทำงานศพซึ่งชาวไทยท้องถิ่นอำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา

จากปัญหาดังกล่าวจึงทำให้ผู้วิจัยสนใจศึกษาวิจัยเรื่องศึกษาประเพณีงานศพของชาวไทยพุทธท้องถิ่น อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา ขึ้นเพื่อชุมชนชาวไทยที่สนใจการทำพิธีงานศพของชาวไทยพุทธท้องถิ่น อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลาได้ให้ลูกหลานชาวไทยทำพิธีกรรมอย่างถูกต้องตามประเพณีและวัฒนธรรม

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาประเพณีงานศพชาวไทยพุทธท้องถิ่น อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา
2. เพื่อศึกษาปณิธานธรรมที่ปรากฏในประเพณีงานศพชาวไทยพุทธท้องถิ่น อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา
3. เพื่อวิเคราะห์พัฒนาการเปลี่ยนแปลงของประเพณีงานศพชาวไทยพุทธท้องถิ่น อำเภอสทิงพระจังหวัดสงขลา

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาทางเอกสาร (Documentary Research) และวิจัยเชิงสัมภาษณ์ โดยจะศึกษาค้นคว้ารวบรวมศึกษาประเพณีงานศพของชาวไทยพุทธท้องถิ่น อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา ในทางเอกสาร ปฐมภูมิและทุติยภูมิ ซึ่งลำดับขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. เอกสารชั้นปฐมภูมิ ได้แก่ พระไตรปิฎก ฉบับมหาวิทยาลัทยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. 2539
2. เอกสารชั้นทุติยภูมิ ได้แก่ วรรณคดี งานวิจัย วิทยานิพนธ์ หนังสือตำราและเอกสารวิชาการที่เกี่ยวข้องกับประเพณีงานศพต่าง ๆ
3. ศึกษาประเพณีงานศพของชาวไทยพุทธท้องถิ่น อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา จากการสัมภาษณ์ เกี่ยวกับประเพณีงานศพ จำนวน 16 รูป/คน ประกอบด้วย
 - 1) พระสงฆ์ในเขตอำเภอสทิงพระจำนวน 5 รูป
 - 2) อุบาสก อุบาสิกา จำนวน 4 คน
 - 3) ผู้ใหญ่ กำนัน จำนวน 2 คน
 - 4) ครูจำนวน 2 คน
 - 5) ผู้เชี่ยวชาญด้านจัดพิธีกรรมงานศพจำนวน 3 คน

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยเรื่อง “ศึกษาประเพณีงานศพของชาวไทยพุทธท้องถิ่น อำเภอสทิงพระจังหวัดสงขลา” ทำให้ทราบเกี่ยวแนวคิดความตายและประเพณีการจัดงานศพ และปณิธานธรรมจากประเพณีการจัดงานศพในอำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลาตามลำดับ ดังนี้

1. ประเพณีการจัดงานศพของชาวไทยพุทธท้องถิ่น อำเภอสังขละบุรี จังหวัดสงขลา

ปัจจุบันประเพณีการจัดงานศพของพุทธศาสนิกชนของชาวไทยได้เปลี่ยนไปจากเดิมมากและแต่ละท้องถิ่นก็จัดงานศพแตกต่างกันไปตามความนิยมและตามฐานะของเจ้าภาพ อย่างไรก็ตาม การจัดงานศพของชาวไทยพุทธท้องถิ่นอำเภอสังขละบุรีก็เช่นเดียวกัน ก็มีประเพณีพิธีกรรม ข้อปฏิบัติ และความเชื่อในประเพณีการจัดงานศพ ดังนี้

1) ข้อปฏิบัติเมื่อมีคนป่วยใกล้ตาย ก็จะมีลูกหลานมาดูแลปฏิบัติ ฝ้าไข้ ให้กำลังใจคนป่วยใกล้ตาย มีการให้สติ มีการนิมนต์พระมาโปรด เป็นการบอกทางแก่คนที่ป่วยใกล้ตาย

2) ประเพณีการปฏิบัติต่อศพ เมื่อตายลงก็มีการปฏิบัติต่อศพ เช่น การแจ้งเรื่องการตายให้ผู้เฒ่าผู้แก่ในบ้านทราบ การเตรียมสถานที่จัดงานศพ การจัดพิธีตั้งบำเพ็ญกุศลศพ

3) ประเพณีการปฏิบัติในการสวด ก็จะมีพิธีกรรมการสวดมาติกาบังสุกุล การสวดพระอภิธรรม การสวดพระพุทธรูป เพื่ออุทิศส่วนกุศลให้กับผู้ตาย

4) ประเพณีการบวชนาคและการจุศ คือ ลูกหลานของผู้ตายบวชเป็นเณรหรือเป็นพระในวันเผาเรียกว่า บวชนาคไฟหรือนาคไฟ ถ้าเป็นหญิงประเพณีชาวภาคใต้ไม่นิยมให้บวชเหมือนกับภาคอื่น ๆ เป็นการบวชเพื่อจุศและอุทิศส่วนกุศลให้ผู้ตายนั่นเอง

5) ประเพณีการปฏิบัติในการเผาศพ การเผาศพในปัจจุบันมีพิธี 2 ตอน คือ ขั้นตอนแรกเผาพอเป็นพิธี ที่เรียกว่าเผาลอก ตอนที่สองเป็นการเผาจริง ซึ่งปัจจุบันนี้มักจะดำเนินการต่อจากการเผาลอกเป็นการเผาจริงเลยทีเดียว เมื่อถึงกำหนดประชุมเพลิงหรือเผาจริง พนักงานของทางวัดหรือสัปเหร่อจะยกศพลงจากจิตกาธานหรือเชิงตะกอน แล้วเปิดฝาหีบให้แจ้งเจ้าภาพดูศพเป็นครั้งสุดท้าย แล้วก็ใช้น้ำมะพร้าวรดลงที่ศพ ทั้งนี้เนื่องจากเชื่อถือกันมาแต่โบราณว่าน้ำมะพร้าวเป็นน้ำบริสุทธิ์ แต่ปัจจุบันไม่ใช้น้ำมะพร้าวรดผู้ไปเผาศพก็จะช่วยกันนำฟืนคนดุ้นสองดุ้นไปเผาเหมือนอย่างที่ทำกันอยู่ในชนบทเป็นส่วนใหญ่ แต่ในปัจจุบันการถือหรือนำฟืนคนดุ้นสองดุ้นไปเผาศพนั้นได้เปลี่ยนไปเพราะเหตุว่า ประเพณีการเผาศพความนิยมได้เปลี่ยนไปเป็นเผาแบบน้ำมันหรือแบบไฟฟ้าแทนซึ่งมีความสะดวกกว่าในสมัยก่อนเป็นอย่างมาก และต่อมาภายหลังจึงได้ใช้ธูป 1 ดอก เทียน 1 เล่ม และดอกไม้จันทน์ 1 ช่อ จุดไฟแล้ววางไว้ที่เชิงตะกอนได้ศพเวลาเผา พระสงฆ์ 4 รูป สวดพระอภิธรรมเรียกว่าสวดอภิธรรมหน้าไฟเวลาจุดไฟเผาศพก็มีความเชื่อถือและปฏิบัติสืบต่อกันมาว่าห้ามมิให้ต่อไฟกัน

6) ประเพณีการเก็บอัฐิและทำบุญอุทิศให้แก่ผู้ตาย เมื่อทำพิธีเผาศพแล้ว เจ้าภาพจะทำการเก็บอัฐิในวันที่เผาศพในวันรุ่งขึ้น แล้วจึงนำอัฐิมาตั้งบำเพ็ญกุศลเพื่ออุทิศให้ผู้ตายต่อไป ซึ่งมีประเพณีพิธีกรรม คือ ประเพณีการแปรรูปหรือแปรธาตุ ประเพณีการตั้งอัฐิบำเพ็ญกุศล ประเพณีการทำบุญอุทิศให้ ประเพณีการบรรจุอัฐิไปตามลำดับ จนเสร็จพิธี

2. ปรีชาธรรมจากประเพณีการจัดงานศพของชาวไทยท้องถิ่น อำเภอสตึงพระ

ประเพณีพิธีกรรมเกี่ยวกับการจัดงานศพที่ได้กล่าวมาแล้วนี้ ถ้าไม่ได้นำมาคิดค้นพิจารณาให้รอบคอบ ก็จะเห็นว่าพิธีกรรมนั้นเป็นเรื่องความไร้สาระงมงาย เป็นเหตุให้เสียเวลาและเสียทรัพยากรประโยชน์อันใดมิได้ แต่แท้จริงแล้วคตินิยมที่ได้สอดแทรกไว้ในพิธีกรรมนั้นก็เพื่อให้เกิดแนวคิดคติเตือนใจและแนวทางปฏิบัติที่ถูกต้องตามหลักคุณธรรมจริยธรรมที่สอดคล้องกับความเชื่อความจริงของชีวิตในแง่มุมของสังขธรรม ประหนึ่งทำของที่ไม่มียกให้มียก หรือทำของที่มีคุณค่าน้อยให้มีคุณค่ามาก ซึ่งมีคตินิยมจากประเพณีการจัดงานศพคือ

1) ปรีชาธรรม จากการอาบน้ำศพ หมายถึง เป็นการสอนไม่ให้ประมาทในการทำความดีขณะที่รดน้ำศพจะให้หางมือของผู้ตายด้วยเพื่อจะชี้ให้เห็นว่าคนเราตอนเกิดมาก็มาตัวเปล่าเวลาไปก็ไปตัวเปล่ามิได้ยึดถือหอบหิ้วเอาสิ่งใดไปด้วยเพื่อให้ผู้เห็นได้คลายความโลภความโกรธและความหลงและที่สำคัญไปกว่านั้นเป็นเพื่อให้คนเราพยายามชำระสละสิ่งสกปรกเจตสิก 12 ดวง ที่จะเกิดขึ้นกับจิต เป็นมูลเหตุให้เกิดความโลภ ความอยากได้ 8 ดวง เรียกว่า โลภมูล 8 เป็นมูลเหตุให้เกิดความโกรธ 2 ดวง เรียกว่า โทสมูล 2 เป็นมูลเหตุให้เกิดความหลง 2 ดวง เรียกว่า โมหมูล 2 รวมเป็น 12 ดวงด้วยกัน ซึ่งทุกคนควรใช้ความพยายามชำระสละให้สิ้นไปจากจิตสันดานของตน

2) ปรีชาธรรมเกี่ยวกับหวิมศพ การสอนให้เห็นถึงไตรลักษณ์คืออนิจจังทุกขังอนัตตาเพื่อชี้ให้เห็นว่าหวิหักได้ฉันทะชีวิตของมนุษย์เราก็แตกดับได้เช่นกันเป็นธรรมดาทั้งชีวิตของมนุษย์และหวิหรือไม่ว่าสิ่งใดก็ล้วนตกอยู่ภายใต้กฎธรรมชาติที่เหมือนกันคือความไม่เที่ยงไม่ทนอยู่ในสภาพเดิม (เป็นทุกขังและไม่มีตัวตนดังคำภาษิตที่ว่าอนิจจังทุกขังอนัตตา)

3) ปรีชาธรรมเกี่ยวกับนุ่งผ้าและสวมเสื้อให้ศพต้องการให้คนตายเกิดต่อไป การที่ นุ่งขาวห่มขาวนั้นเป็นการแสดงทางหนีทุกข์คือให้รักษาศีลฟังธรรมรักษา กาย วาจา ใจ ให้บริสุทธิ์ ประพฤติตนเป็นอุบาสกอุบาสิกาจึงจะพ้นทุกข์ ส่วนคนเป็นนุ่งให้คนตายนั้นเป็นการ

แสดงความโศกสึกระต่าง ๆ ไว้ทุกข์ให้แก่กัน และแสดงว่าเลิกร์เลิกลังไม่ทะเลาะวิวาทกับคนตายต่อไป นอกจากนั้นการนุ่งขาวยังเป็นเครื่องหมายที่แสดงให้เห็นว่าผู้นุ่งขาวเป็นเจ้าภาพงาน

4) ปริศนาธรรมจากประเพณีการบวชนาคและการจุณศพ คือ คติธรรมความกตัญญูและความไม่ประมาทในชีวิต สักวันหนึ่งเราก็ต้องตายจากโลกนี้เช่นเดียวกัน หนีความจริงไม่พ้นทุกคนเกิดมาแล้วก็ต้องตายด้วยกันทั้งนั้น ไม่มีใครปลื้มหลีกหนีพ้นได้ เป็นสัจธรรมของชีวิต

5) ปริศนาธรรมเกี่ยวกับเอาเงินใส่ในปากศพเป็นการชี้ให้เห็นว่าคนเราเมื่อยังมีชีวิต ก็มีการยึดถือว่าสิ่งนั้นเป็นของกูสิ่งนี้เป็นของกู นั้นเป็นของ ๆ กู แต่พอตายแล้วเอาอะไรเป็นของกูไม่ได้สักอย่างเดียว ที่สุดแม้แต่เงินทองที่เขามาใส่ปากให้แล้วก็เอาไปไม่ได้ ตกลงทรัพย์สมบัติทั้งหลายที่คนได้สร้างสมไว้ไม่มีประโยชน์อะไรแก่คนตายเลย นอกจากความดีความชั่ว ที่ตนทำไว้เท่านั้นที่เป็นของ ๆ ตนติดตัวไป ฉะนั้น ท่านจึงสอนว่าทุกคนไม่ควรยึดมั่นในสิ่งทั้งปวงว่าเป็นตัวกู ของกูให้ถอนตัวกูของกู นั้นเสีย ให้ถือว่าสิ่งทั้งปวงตลอดถึงสังขารร่างกายล้วนเป็นของธรรมชาติและยอมเป็นไปตามกฎของธรรมชาติทั้งนั้น ไม่มีใครจะถือสิทธิ์เป็นเจ้าของที่มันคงได้เลย เราทำความดีไว้มากเท่าไร ประโยชน์จะพึงเกิดมีแก่เรามากขึ้นเท่านั้น

6) ปริศนาธรรมเกี่ยวกับการมัดศพ (มัดตราสัง) ห่อหุ้มศพไว้แล้วมัดเป็นเปลาะ ๆ ร้อยรัดให้แน่น 5 เปลาะในความมุ่งหมายทางโลกเพื่อกันศพขึ้นฟองอาจดันโลงแตกได้ หรือหมายถึงสิ่งที่เป็นเครื่องรัดรั้งสัตว์โลกให้วนเวียนอยู่ในทุกข์ทางกันไว้มิให้พ้นไปจากทุกข์ก็คือนิวัณธรรมดังนั้นผู้ที่ต้องการให้งานบรรลุดความดีพ้นจากทุกข์ก็พึงเว้นจากนิวัณทั้ง 5 ดังนั้นในเวลาที่มีมัดผ้าห่อศพ 5 เปลาะท่านจะบริกรรม ดังนี้เปลาะที่ 1 ท่านบริกรรมว่า กะ ได้แก่ กามฉันทะ เปลาะที่ 2 ท่านบริกรรมว่าพะ ได้แก่ พยาบาท เปลาะที่ 3 ท่านบริกรรมว่า ถิ ได้แก่ ถีนะมิทธะ เปลาะที่ 4 ท่านบริกรรมว่า อุ ได้แก่ อุทธัจจะกุกกุจจะ เปลาะที่ 5 ท่านบริกรรมว่า วิ ได้แก่ วิจิกิจฉา เมื่อห่อศพเสร็จแล้ว ยกศพลงใส่หีบปิดฝาผนึกตอกตะปู ธรรมเนียมเงินหรือธูวนเขาถือมีพี่น้องลูกหลานที่มีปียงกัน ได้เห็นการกระทำหรือตอกตะปูนั้น เพราะจะทำให้ผู้นั้นเจ็บไข้และไม่มีความสุข ในกาลต่อไปปีที่ชงกันนั้นคือ นับจากปีเกิดของผู้ตายไปจนถึงปีที่ 7 ตัวอย่างเช่น คนตายเกิดปีเถาะ ชงกับคนเกิดปีระกา เป็นต้น

7) ปรีศนาธรรมเกี่ยวกับโลงแตก เพื่อเป็นการบอกคนที่มาร่วมงานและที่ยังมีชีวิตอยู่ว่าอย่าเอาแต่มัวประมาทขาดสติ ไม่สนใจในหลักธรรมคำสอนเมื่อตายไปหมดโอกาสทำความดี จะเคาะจนโลงแตกก็ลุกขึ้นมาไม่ได้

8) ปรีศนาธรรมเกี่ยวกับการทำโลงศพ ความเชื่อของคนสมัยโบราณนั้นห้ามทำโลงศพไว้นานเหมือนกับเป็นการแข่งคนป่วยให้ตาย จึงไม่นิยมทำโลงศพไว้นาน

9) ปรีศนาธรรมเกี่ยวกับการเบิกโลงไม้ไฟ 7 รื้อ ได้แก่ วิสุทธิ 7 คือ คุณธรรมที่จะนำสัตว์ให้ข้ามพ้นวัฏฏะทั้ง 3 ได้ต้องมีวิสุทธิคือ ความบริสุทธิ์ ได้แก่ 1) สิววิสุทธิ ได้แก่ การรักษาศีลให้บริสุทธิ์ไม่ขาดไม่ต่างพร้อย 2) จิตตะวิสุทธิ ได้แก่ การทำใจให้เป็นสมาธิ 3) ทิณวิสุทธิ ได้แก่ การพิจารณาความไม่เที่ยงเป็นทุกข์และเป็นของมิใช่ตัวตน 4) กังขาวิตรณวิสุทธิ ได้แก่ การพิจารณาการเกิดดับของนามรูป 5) มัคคามัคคญาณทัสสนวิสุทธิ ได้แก่ การพิจารณาอายตนะเวทนาสัญญาและสังขาร 6) ปฏิปทาญาณทัสสนวิสุทธิ ได้แก่ การพิจารณาเห็นทางปฏิบัติกล่าวคือ วิปัสสนาญาณ 9 7) ญาณทัสสนวิสุทธิ ได้แก่ การทำความเพียรในขั้นที่จะบรรลुพระอรหัตผลวิสุทธิ 7 อย่างนี้เป็นปัจจัยส่งต่อกันไปเพื่อบรรลุพระนิพพานเหมือนรถ 7 ผลัดต่างส่งต่อกันไปตามลำดับทำให้ถึงจุดหมายปลายทางตามประสงค์และชี้ให้เห็นว่าร่างกายของคนเราก็กเหมือนกับเฟือก ที่นำไม้ไผ่มาสานต่อกันเป็นซี่ ๆ ในที่สุดก็ต้องแยกสลายจากกัน

10) ปรีศนาธรรมเกี่ยวกับตามไฟศพเพื่อเตือนสติผู้ที่ยังมีชีวิตอยู่ให้ดำเนินชีวิตของตนไปในทางสว่างเกิดมาแล้วก็อย่าประมาทในการบุญการกุศลประพฤติตามหลักการพระพุทธศาสนา กล่าวคือให้ทานรักษาศีลและเจริญภาวนา ฉะนั้น การจุดตะเกียงไว้ที่ศพนั้น ก็หมายถึง ท่านทำเป็นปรีศนาธรรมว่าให้ทุกคนอยู่ด้วยความสว่างตลอดเวลา ไม่ว่าผู้มามีหรือไม่มีแสงก็ตาม แต่ขอให้อยู่ด้วยความสว่างเบิกบาน ปฏิบัติตนเป็นคนดีมีศีลธรรม ไม่สร้างกรรมทำความชั่วจนตลอดชีวิตครั้นตายแล้วก็จะไปสู่สุคติ

3. วิเคราะห์พัฒนาการของประเพณีงานศพชาวไทยท้องถิ่น อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา

ผลจากการศึกษาวิจัย พบว่า พัฒนาการของประเพณีงานศพของชาวไทยท้องถิ่น อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา รูปแบบและพิธีกรรมการจัดงานศพของชาวไทยท้องถิ่น อำเภอสทิงพระ ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันมีความเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมหลายประการ ในส่วนของพิธีกรรมก่อนตายส่วนใหญ่ยังถือปฏิบัติกันอยู่ แต่สำหรับพิธีกรรมหลักการตายนั้นมีพิธีกรรม

หลายอย่างที่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมเช่น การจัดงานศพ การช่วยเหลือของเพื่อนบ้าน พิธีกรรม ก่อนตายและหลังพิธีกรรมทางศาสนายังคงปฏิบัติเหมือนเดิมอยู่และอาจกล่าวได้ว่าการเปลี่ยนแปลงการปฏิบัติให้ถูกต้องตามระเบียบมากขึ้น ส่วนรูปแบบขั้นตอนพิธีกรรมอื่นที่เป็น ส่วนของชาวบ้านได้มีการเปลี่ยนแปลงไปตามยุค ตามสมัย ค่านิยม ประเพณี เช่นการอาบน้ำ ศพ การจัดดอกไม้ประดับโลงศพ การใช้โลงปราสาทใส่ศพ การสร้างเรือนทาน มีการเปลี่ยนแปลงไปตามสมัยนิยม เพื่อลดขั้นตอนในการเตรียมงานให้น้อยลงและมีความรวดเร็ว มากขึ้นให้ทันกับเหตุการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปหรือพิธีกรรมบางอย่างก็เลิกไปไม่ถือปฏิบัติและรับ เอาวัฒนธรรมอื่นเข้ามาปฏิบัติทดแทน

สาเหตุที่ทำให้พัฒนาการของการจัดงานศพของชาวไทยท้องถิ่น อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา เปลี่ยนแปลงไปนั้นมีสาเหตุมาจาก

1. ปัจจัยภายใน ซึ่งเป็นสำคัญในการเปลี่ยนแปลงการจัดงานศพ กล่าวคือ วิถีชีวิต ค่านิยม วัฒนธรรม ประเพณี ของคนในชุมชนเปลี่ยนแปลงไป ความมีน้ำใจของคนในชุมชนที่เปลี่ยนแปลงไปจากอดีต ที่เคยช่วยเหลือกันแบบญาติ แบบพี่แบบน้อง มีความเอื้อเฟื้อ กัน ไม่คิดสินจ้างรางวัล ต่อมา มีการเห็นแก่ตัวมากขึ้นมองถึงผลประโยชน์มากขึ้น สิ่งที่เคยช่วยเหลือกันก็กลายมาเป็นการซื้อขาย สิ่งที่เคยช่วยเหลือกันแบบฟรี ๆ ก็เป็นการว่าจ้าง จึงเป็น ปัจจัยหนึ่งที่สำคัญที่ทำให้พิธีกรรมการจัดงานศพเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม และประสบการณ์ของ เจ้าภาพงานศพและผู้นำที่ต้องการให้เกิดการเปลี่ยนแปลงนั้น เป็นไปตามกระแสความ เปลี่ยนแปลงของสังคมภายนอกที่ได้พบเห็นและนำมาเปลี่ยนแปลงการจัดงานของตน จึงมีผล ทำให้พิธีกรรมการจัดงานศพมีการเปลี่ยนแปลงไปตามกระแสดังกล่าวตามไปด้วย

2. ปัจจัยภายนอก ซึ่งเป็นส่วนทำให้พิธีกรรมการจัดงานศพของชาวไทย ท้องถิ่น อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา เปลี่ยนแปลงไป คือ การเปลี่ยนแปลงของสังคมและ วัฒนธรรม ที่สังคมมีการแข่งขันเรื่องความเป็นอยู่ ความมีฐานะทางสังคม ตลอดถึงต้องทำมาหา กินเพื่อจุนเจือครอบครัวรวมถึงภาระหนี้สินที่ต้องรับผิดชอบสภาพสังคมที่เคยช่วยเหลือก็เริ่ม ห่างเหินกันไปและประกอบกับความต้องการที่รวดเร็วงานศพจึงกลายมาเป็นเรื่องของธุรกิจงาน ศพขายปราสาทขายพวงหรีดและธุรกิจสมาคมฌาปนกิจสงเคราะห์และร้านบริการงานศพครบ วงจรโดยเฉพาะพิธีกรรมงานศพของชาวไทยท้องถิ่น อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา ที่มีการ เปลี่ยนแปลงไปตามกระแสของสังคมดังกล่าวนอกจากนี้การศึกษาที่มีส่วนในการเปลี่ยนแปลง

รูปแบบพิธีกรรมการจัดงานศพด้วยเช่นกันเพราะปัจจุบันการศึกษาถือว่าเป็นสิ่งสำคัญมาก การศึกษามีส่วนสำคัญในการเปลี่ยนแปลงพิธีกรรมการจัดงานศพเมื่อคนมีการศึกษาที่สูงและเกิดการเรียนรู้เกี่ยวกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่ดีกว่าในอดีตเมื่อจำเป็นต้องจัดงานศพจึงจัดรูปแบบงานศพให้ออกมาในรูปแบบที่ต้งามตามสมัยนิยมที่ได้เรียนรู้และมีประสบการณ์ที่เห็นจากที่อื่นเพื่อแสดงออกถึงความกตัญญูต่อผู้ล่วงลับและความอาลัยรักต่อผู้ที่ล่วงลับไป

นอกจากนี้ในเรื่องของเศรษฐกิจก็มีส่วนสำคัญ ที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพิธีกรรมการจัดงานศพคือระบบเศรษฐกิจที่มีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมกล่าวคือคนในชุมชนมีการแข่งขันกันในฐานะความเป็นอยู่มากขึ้นต่างคนก็อยากมีฐานะที่ดีคนมีฐานะดีย่อมมีความเป็นอยู่ที่ดีกว่าเมื่อคนมีฐานะดีเสียชีวิตลงการจัดพิธีกรรมศพก็ย่อมจัดดีตามฐานะดังนั้นเศรษฐกิจจึงเป็นตัวแปรที่สำคัญที่ทำให้งานศพเปลี่ยนแปลงไปคือมีความสามารถในการซื้อหาสิ่งของเครื่องใช้ที่จำเป็นในการจัดงานศพได้ดีกว่าคนมีฐานะยากจนเมื่อคนมีฐานะดีจัดงานเป็นแบบอย่างที่ดีคนส่วนใหญ่ในชุมชนจึงถือเป็นมาตรฐานว่าถูกต้องต้งามเป็นเหตุให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมและเกิดกลุ่มบริการงานศพขึ้น เช่น ร้านรับจัดงานศพครบวงจรร้านขายศาลาเรือนทานของที่ระลึก เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีการรับเอาวัฒนธรรมประเพณีจากที่อื่นเข้ามาปฏิบัติเพราะถือว่าเป็นสิ่งที่ต้งามเหมาะสมและยกเลิกประเพณีดั้งเดิมของชุมชนไปเป็นต้น

อภิปรายผล

การศึกษาเรื่อง “ศึกษาประเพณีงานศพของชาวไทยพุทธท้องถิ่น อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา” ผู้วิจัยได้นำผลที่พบจากการวิจัยมาอธิบายเชื่อมโยงกับทฤษฎี แนวคิด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในประเด็น ดังต่อไปนี้

1. ประเพณีการจัดงานศพของชาวไทยพุทธท้องถิ่น อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา

ปัจจุบันประเพณีการจัดงานศพของพุทธศาสนิกชนของชาวไทยได้เปลี่ยนไปจากเดิมมากและแต่ละท้องถิ่นก็จัดงานศพแตกต่างกันไปตามความนิยมและตามฐานะของเจ้าภาพ อย่างไรก็ตามการจัดงานศพของชาวไทยพุทธท้องถิ่นอำเภอสทิงพระก็เช่นเดียวกัน ก็มีประเพณีพิธีกรรมข้อปฏิบัติ และความเชื่อในประเพณีการจัดงานศพ ดังนี้

1) ข้อปฏิบัติเมื่อมีคนป่วยใกล้ตาย ก็จะมีลูกหลานมาดูแลปฏิบัติ เฝ้าไข้ ให้กำลังใจคนป่วยใกล้ตาย มีการให้สวด มีการนิมนต์พระมาโปรด เป็นการบอกทางแก่คนที่ป่วยใกล้ตาย

2) ประเพณีการปฏิบัติต่อศพ เมื่อตายลงก็มีการปฏิบัติต่อศพ เช่น การแจ้งเรื่องการตายให้ผู้นำหมู่บ้านทราบ การเตรียมสถานที่จัดงานศพ การจัดพิธีตั้งบำเพ็ญกุศลศพ

3) ประเพณีการปฏิบัติในการสวด ก็จะมีพิธีกรรมการสวดมาติกาบังสุกุล การสวดพระอภิธรรม การสวดพระพุทธรูป เพื่ออุทิศส่วนกุศลให้กับผู้ตาย

4) ประเพณีการบวชนาคและการจุสพ คือ ลูกหลานของผู้ตายบวชเป็นเณรหรือเป็นพระในวันเผาเรียกว่า บวชนาคไฟหรือนาคไฟ ถ้าเป็นหญิงประเพณีชาวภาคใต้ไม่นิยมให้บวชเหมือนกับภาคอื่น ๆ เป็นการบวชเพื่อจุสพและอุทิศส่วนกุศลให้ผู้ตายนั่นเอง

5) ประเพณีการปฏิบัติในการเผาศพ การเผาศพในปัจจุบันมีพิธี 2 ตอน คือ ขั้นตอนแรกเผาพอเป็นพิธี ที่เรียกว่าเผาลอก ตอนที่สองเป็นการเผาจริง ซึ่งปัจจุบันนี้มักจะดำเนินการต่อจากการเผาลอกเป็นการเผาจริงเลยทีเดียว เมื่อถึงกำหนดประชุมเพลิงหรือเผาศพจริง พนักงานของทางวัดหรือสัปเหร่อจะยกศพลงจากจิตกาธานหรือเชิงตะกอน แล้วเปิดฝาหีบให้แจ้งเจ้าภาพดูศพเป็นครั้งสุดท้าย แล้วก็ใช้น้ำมะพร้าวรดลงที่ศพ ทั้งนี้เนื่องจากเชื่อถือกันมาแต่โบราณว่าน้ำมะพร้าวเป็นน้ำบริสุทธิ์ แต่ปัจจุบันไม่นำน้ำมะพร้าวมารดผู้ไปเผาศพก็คงจะช่วยกันนำฟืนคนดุ้นสองดุ้นไปเผาเหมือนอย่างที่ทำกันอยู่ในชนบทเป็นส่วนใหญ่ แต่ในปัจจุบันการถือหรือนำฟืนคนดุ้นสองดุ้นไปเผาศพนั้นได้เปลี่ยนไปเพราะเหตุว่า ประเพณีการเผาศพความนิยมได้เปลี่ยนไปเป็นเผาแบบน้ำมันหรือแบบไฟฟ้าแทนซึ่งมีความสะดวกกว่าในสมัยก่อนเป็นอย่างมาก และต่อมาภายหลังจึงได้ใช้รูป 1 ดอก เทียน 1 เล่ม และดอกไม้จันทน์ 1 ช่อ จุดไฟแล้ววางไว้ที่เชิงตะกอนได้ศพเวลาเผา พระสงฆ์ 4 รูป สวดพระอภิธรรมเรียกว่าสวดอภิธรรมหน้าไฟเวลาจุดไฟเผาศพก็มีความเชื่อถือและปฏิบัติสืบทอดกันมาว่าห้ามมิให้ต่อไฟกัน

6) ประเพณีการเก็บอัฐิและทำบุญอุทิศให้แก่ผู้ตาย เมื่อทำพิธีเผาศพแล้วเจ้าภาพจะทำการเก็บอัฐิในวันที่เผาศพในวันรุ่งขึ้น แล้วจึงนำอัฐิมาตั้งบำเพ็ญกุศลเพื่ออุทิศให้ผู้ตายต่อไป ซึ่งมีประเพณีพิธีกรรม คือ ประเพณีการแปรรูปหรือแปรธาตุ ประเพณีการตั้งอัฐิบำเพ็ญกุศล ประเพณี การทำบุญอุทิศให้ ประเพณีการบรรจุอัฐิไปตามลำดับ จนเสร็จพิธี

2. ปรีชาธรรมจากประเพณีการจัดงานศพของชาวไทยท้องถิ่น อำเภอสังขละบุรี

ประเพณีพิธีกรรมเกี่ยวกับการจัดงานศพที่ได้กล่าวมาแล้วนี้ ถ้าไม่ได้นำมาคิดค้นพิจารณาให้รอบคอบ ก็จะเห็นว่าพิธีกรรมนั้นเป็นเรื่องความไร้สาระงมงาย เป็นเหตุให้เสียเวลาและเสียทรัพย์หาประโยชน์อันใดมิได้ แต่แท้จริงแล้วคตินิยมที่ได้สอดแทรกไว้ในพิธีกรรมนั้นก็เพื่อให้เกิดแนวคิดคติเตือนใจและแนวทางปฏิบัติที่ถูกต้องตามหลักคุณธรรมจริยธรรมที่สอดคล้องกับความเชื่อความจริงของชีวิตในแง่มุมของสัจธรรม ประหนึ่งท่าของที่ไม่มีค่าให้มีค่าหรือท่าของที่มีคุณค่าน้อยให้มีคุณค่ามาก ซึ่งมีคตินิยมจากประเพณีการจัดงานศพ คือ

1) ปรีชาธรรม จากการอาบน้ำศพ หมายถึง เป็นการสอนไม่ให้เป็นมาทในการทำความดีขณะที่รดน้ำศพจะให้หางมือของผู้ตายด้วยเพื่อจะชี้ให้เห็นว่าคนเราตอนเกิดมามีมาตัวเปล่าเวลาไปก็ไปตัวเปล่ามิได้ยึดถือหอบหิ้วเอาสิ่งใดไปด้วยเพื่อให้ผู้เห็นได้คลายความโลภความโกรธและความหลงและที่สำคัญไปกว่านั้นเป็นเพื่อให้คนเราพยายามชำระสละสิ่งสกปรก 12 ดวง ที่เกิดขึ้นกับจิต เป็นมูลเหตุให้เกิดความโลภ ความอยากได้ 8 ดวง เรียกว่า โลภมูล 8 เป็นมูลเหตุให้เกิดความโกรธ 2 ดวง เรียกว่า โทสมูล 2 เป็นมูลเหตุให้เกิดความหลง 2 ดวง เรียกว่า โมหมูล 2 รวมเป็น 12 ดวงด้วยกัน ซึ่งทุกคนควรใช้ความพยายามชำระสละให้สิ้นไปจากจิตสันดานของตน

2) ปรีชาธรรมเกี่ยวกับหวิมศพ การสอนให้เห็นถึงไตรลักษณ์คืออนิจจังทุกขังอนัตตาเพื่อชี้ให้เห็นว่าหวิมที่ได้ฉันใดชีวิตของมนุษย์เราก็แตกดับได้เช่นกันเป็นธรรมดาทั้งชีวิตของมนุษย์และหวิหรือไม่ว่าสิ่งใด ๆ ก็ล้วนตกอยู่ภายใต้กฎธรรมชาติที่เหมือนกันคือความไม่เที่ยงไม่ทนอยู่ในสภาพเดิม (เป็นทุกขังและไม่มีตัวตนดังคำภาษิตที่ว่าอนิจจังทุกขังอนัตตา)

3) ปรีชาธรรมเกี่ยวกับนุ่งผ้าและสวมเสื้อให้ศพต้องการให้คนตายเกิดต่อไป การที่ นุ่งขาวห่มขาวนั้นเป็นการแสดงทางหนีทุกข์คือให้รักษาศีลพึงธรรมรักษา กาย วาจา ใจ ให้บริสุทธิ์ ประพฤติตนเป็นอุบาสกอุบาสิกาจึงจะพ้นทุกข์ ส่วนคนเป็นนุ่งให้คนตายนั้นเป็นการแสดงความโศกสลดเศร้าต่าง ๆ ไว้ทุกข์ให้แก่กัน และแสดงว่าเลิกรักเลิกลังไม่ทะเลาะวิวาทกับคนตายต่อไป นอกจากนั้นการนุ่งขาวยังเป็นเครื่องหมายที่แสดงให้เห็นว่าผู้นุ่งขาวเป็นเจ้าภาพงาน

4) ปรีชาธรรมจากประเพณีการบวชน้ำศพและการจุณศพ คือ คตินิยมความกตัญญูและความไม่ประมาทในชีวิต สักวันหนึ่งเราก็ต้องตายจากโลกนี้เช่นเดียวกัน หนี

ความจริงไม่พ้นทุกคนเกิดมาแล้วก็ต้องตายด้วยกันทั้งนั้น ไม่มีใครปลื้มหรือหนีพ้นได้ เป็นสังขารของชีวิต

5) ปริศนาธรรมเกี่ยวกับเอาเงินใส่ในปากศพเป็นการชี้ให้เห็นว่าคนเราเมื่อยังมีชีวิต ก็มีการยึดถือว่าสิ่งนั้นเป็นของกูสิ่งนี้เป็นของกู นั้นเป็นของ ๆ กู แต่พอตายแล้วเอาอะไรเป็นของกูไม่ได้สักอย่างเดียว ที่สุดแม้แต่เงินทองที่เขาเอามาใส่ปากให้แล้วก็เอาไปไม่ได้ ตกลงทรัพย์สินสมบัติทั้งหลายที่คนได้สร้างสมไว้ไม่มีประโยชน์อะไรแก่คนตายเลย นอกจากความดีความชั่ว ที่ตนทำไว้เท่านั้นที่เป็นของ ๆ ตนติดตัวไป ฉะนั้น ท่านจึงสอนว่าทุกคนไม่ควรยึดมั่นในสิ่งทั้งปวงว่าเป็นตัวกู ของกูให้ถอนตัวกูของกู นั้นเสีย ให้ถือว่าสิ่งทั้งปวงตลอดถึงสังขารร่างกายล้วนเป็นของธรรมชาติและยอมเป็นไปตามกฎของธรรมชาติทั้งนั้น ไม่มีใครจะถือสิทธิ์เป็นเจ้าของที่มันคงได้เลย เราทำความดีไว้มากเท่าไร ประโยชน์จะพึงเกิดมีแก่เรามากขึ้นเท่านั้น

6) ปริศนาธรรมเกี่ยวกับการมัดศพ (มัดตราสัง) ห่อหุ้มศพไว้แล้วมัดเป็น เปลาะ ๆ ร้อยรัดให้แน่น 5 เปลาะในความมุ่งหมายทางโลกเพื่อกันศพขึ้นฟองอาจดันโลงแตกได้หรือหมายถึงสิ่งที่เป็นเครื่องรัดตรึงสัตว์โลกให้วนเวียนอยู่ในทุกข์ทางกันไว้มิให้พ้นไปจากทุกข์ก็คือนิเวศธรรมดั่งนั้นผู้ที่ต้องการให้งานบรรลุดีความดีพ้นจากทุกข์ก็พึงเว้นจากนิเวศทั้ง 5 ดังนั้นในเวลาที่มีมัดผ้าห่อศพ 5 เปลาะท่านจะบริกรรม ดังนี้เปลาะที่ 1 ท่านบริกรรมว่า กะ ได้แก่ กามฉันทะ เปลาะที่ 2 ท่านบริกรรมว่า พะ ได้แก่ พยาบาท เปลาะที่ 3 ท่านบริกรรมว่า ธิ ได้แก่ ถีนะมิทธะ เปลาะที่ 4 ท่านบริกรรมว่า อุ ได้แก่ อุทธัจจะกุกกุจจะ เปลาะที่ 5 ท่านบริกรรมว่า วิ ได้แก่ วิจิกิจฉา เมื่อห่อศพเสร็จแล้ว ยกศพลงใส่หีบปิดฝาผนึกตอกตะปู ธรรมนิยมจีนหรือญวนเขาถือมีพี่น้องลูกหลานที่มีปีชงกัน ได้เห็นการกระทำหรือตอกตะปูนั้น เพราะจะทำให้ผู้นั้นเจ็บไข้และไม่มีความสุข ในกาลต่อไปปีที่ชงกันนั้นคือ นับจากปีเกิดของผู้ตายไปจนถึงปีที่ 7 ตัวอย่างเช่น คนตายเกิดปีเถาะ ชงกับคนเกิดปีระกา เป็นต้น

7) ปริศนาธรรมเกี่ยวกับโลงแตก เพื่อเป็นการบอกคนที่มาร่วมงานและที่ยังมีชีวิตอยู่ว่าอย่าเอาแต่มัวประมาทขาดสติ ไม่สนใจในหลักธรรมคำสอนเมื่อตายไปหมดโอกาสทำความดี จะเคาะจนโลงแตกก็ลุกขึ้นมาไม่ได้

8) ปริศนาธรรมเกี่ยวกับการทำโลงศพ ความเชื่อของคนสมัยโบราณนั้นห้ามทำโลงศพรอไว้ก่อนเหมือนกับเป็นการแข่งคนป่วยให้ตาย จึงไม่นิยมทำโลงศพไว้ก่อน

9) ปริศนาธรรมเกี่ยวกับการเบิกโลงไม้ไฟ 7 รื้อ ได้แก่ วิสุทธิ 7 คือ คุณธรรมที่จะนำสัตว์ให้ข้ามพ้นวัฏฏะทั้ง 3 ได้ต้องมีวิสุทธิคือ ความบริสุทธิ์ ได้แก่ 1. สีลวิสุทธิ ได้แก่การรักษาศีลให้บริสุทธิ์ไม่ขาดไม่ต่างพร้อย 2. จิตตะวิสุทธิ ได้แก่ การทำใจให้เป็นสมาธิ 3. ทิณฺณวิสุทธิ ได้แก่ การพิจารณาความไม่เที่ยงเป็นทุกข์และเป็นของมิใช่ตัวตน 4. กังขาวิตรณวิสุทธิ ได้แก่ การพิจารณาการเกิดดับของนามรูป 5. มัคคามัคคญาณทัสสนวิสุทธิ ได้แก่ การพิจารณาอายตนะเวทนาสัญญาและสังขาร 6. ปฏิปทาญาณทัสสนวิสุทธิ ได้แก่ การพิจารณาเห็นทางปฏิบัติกล่าวคือ วิปัสสนาญาณ 9 7. ญาณทัสสนวิสุทธิ ได้แก่ การทำความเข้าใจในขั้นที่จะบรรลุพระอรหัตผลวิสุทธิ 7 อย่างนี้เป็นปัจจัยส่งต่อกันไปเพื่อบรรลุพระนิพพานเหมือนรถ 7 ผลัดต่างส่งต่อกันไปตามลำดับทำให้ถึงจุดหมายปลายทางตามประสงค์และชี้ให้เห็นว่าร่างกายของคนเราก็คือเหมือนกับเผือก ที่นำไม้ไฟมาสานต่อกันเป็นซี่ ๆ ในที่สุดก็ต้องแยกสลายจากกัน

10) ปริศนาธรรมเกี่ยวกับตามไฟศพเพื่อเตือนสติผู้ที่ยังมีชีวิตอยู่ให้ดำเนินชีวิตของตนไปในทางสว่างเกิดมาแล้วก็อย่าประมาทในการบุญการกุศลประพฤติตามหลักการพุทธศาสนากล่าวคือให้ท่านรักษาศีลและเจริญภาวนาฉะนั้น การจุดตะเกียงไว้ที่ศพนั้น ก็หมายถึง ท่านทำเป็นปริศนาธรรมว่าให้ทุกคนอยู่ด้วยความสว่างตลอดเวลา ไม่ว่าผู้มามีหรือไม่มีสว่างก็ตาม แต่ขอให้อยู่ด้วยความสว่างเบิกบาน ปฏิบัติตนเป็นคนดีมีศีลธรรม ไม่สร้างกรรมทำความชั่วจนตลอดชีวิตครั้นตายแล้วก็จะไปสู่สุคติ

3. วิเคราะห์พัฒนาการของประเพณีงานศพชาวไทยท้องถิ่น อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา

ผลจากการศึกษาวิจัย พบว่า พัฒนาการของประเพณีงานศพของชาวไทยท้องถิ่น อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา รูปแบบและพิธีกรรมการจัดงานศพของชาวไทยท้องถิ่น อำเภอสทิงพระ ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันมีความเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมหลายประการ ในส่วนของพิธีกรรมก่อนตายส่วนใหญ่ยังถือปฏิบัติกันอยู่ แต่สำหรับพิธีกรรมหลักการตายนั้นมีพิธีกรรมหลายอย่างที่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมเช่น การจัดงานศพ การช่วยเหลือของเพื่อนบ้าน พิธีกรรมก่อนตายและหลังพิธีกรรมทางศาสนายังคงปฏิบัติเหมือนเดิมอยู่และอาจกล่าวได้ว่าการเปลี่ยนแปลงการปฏิบัติให้ถูกต้องตามระเบียบมากขึ้น ส่วนรูปแบบขั้นตอนพิธีกรรมอื่นที่เป็นส่วนของชาวบ้านได้มีการเปลี่ยนแปลงไปตามยุค ตามสมัย ค่านิยม ประเพณี เช่นการอาบน้ำศพ การจัดดอกไม้ประดับโลงศพ การใช้โลงปราสาทใส่ศพ การสร้างเรือนทาน มีการ

เปลี่ยนแปลงไปตามสมัยนิยม เพื่อลดขั้นตอนในการเตรียมงานให้น้อยลงและมีความรวดเร็วมากขึ้นให้ทันกับเหตุการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปหรือพิธีกรรมบางอย่างก็เลิกไปไม่ถือปฏิบัติและรับเอาวัฒนธรรมอื่นเข้ามาปฏิบัติทดแทน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

จากการศึกษาวิจัยเรื่องศึกษาประเพณีงานศพของชาวไทยท้องถิ่นอำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ดังนี้

1. ควรมีการช่วยเหลือเกื้อกูลกันในการจัดงานศพด้วยความแรงร่วมใจของคนในชุมชน อันเป็นวิถีชีวิตแบบอย่างที่ดี อนุรักษ์เอาไว้ให้ลูกหลานได้สืบต่ออย่าให้สูญหายไปกับการเปลี่ยนแปลงของค่านิยม สังคม และวัฒนธรรมที่หลั่งเข้ามาในปัจจุบัน

2. ควรได้นำมาเผยแพร่ให้กับบุคคลทั่วไปได้เข้าใจถึงพิธีกรรมต่าง ๆ เช่น พิธีนาธรรม เกี่ยวกับการอาบน้ำศพ พิธีนาธรรมเกี่ยวกับการหิวนศพ พิธีนาธรรมเกี่ยวกับนุ่งผ้าและสวมเสื้อให้ศพ พิธีนาธรรมเกี่ยวกับการใส่เงินในปากศพ เป็นต้น สิ่งเหล่านี้เป็นพิธีนาธรรม คติธรรมที่ใช้สอนผู้ที่ยังมีชีวิตอยู่ไม่ให้อำนาจชีวิตอย่างประมาท เป็นหลักธรรมที่ดี ควรนำมาเผยแพร่ให้สาธารณชนได้รับทราบอย่าให้สูญหายไปกับกาลเวลาที่เปลี่ยนไป

3. ประเพณีการจัดพิธีกรรมงานศพ ควรรักษาไว้ไม่ควรละทิ้งไปกับค่านิยม สังคม วัฒนธรรมประเพณีที่เปลี่ยนแปลงไป แต่ควรอนุรักษ์เอาไว้ เพื่อให้เกิดความเข้มแข็งของชุมชนท้องถิ่นของอำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา คนในชุมชนควรหันมาร่วมแรง ร่วมใจ สามัคคีกันมาปฏิบัติให้ต่อเนื่องให้เหมือนกับสมัยโบราณที่ทุกคนในชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการช่วยเหลือเหมือนกันเป็นเจ้าภาพหรือญาติของตนเองโดยคนในชุมชนให้ความสำคัญอย่าละเลยความสำคัญของประเพณีนี้ไป

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

ผลจากการศึกษาวิจัย เรื่อง ศึกษาประเพณีงานศพของชาวไทยท้องถิ่นอำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะเพื่อการทำวิจัยครั้งต่อไป ดังนี้

1. ควรมีการศึกษาเรื่อง “ศึกษาเปรียบเทียบประเพณีงานศพของของภาคใต้กับภาคอื่น ๆ ของประเทศไทย”

2. ควรมีการศึกษาเรื่อง “ศึกษาเปรียบเทียบปรีศนาธรรมกับประเพณีการตายของ14 จังหวัดภาคใต้”

3. ควรมีการศึกษาเรื่อง “การศึกษาคติธรรมจากประเพณีงานศพของจังหวัดสงขลา”

เอกสารอ้างอิง

दनัย ไชยโยธา. (2538). *ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมไทย*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์.

นิตยา บุญสิงห์. (2546). *วัฒนธรรมไทย*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์พิมพ์ลักษณ์.

ประชิด สกุนะพัฒน์. (2548). *ศิลปะและวัฒนธรรมไทย*. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์พิมพ์ลักษณ์.